

Miðvikudaginn 3. marz 1965.

Nr. 77/1962. **Klappareignin h/f** (Gústaf A. Sveinsson hrl.)
 gegn

Tollstjóranum í Reykjavík f. h. ríkissjóðs
 (Benedikt Sigurjónsson hrl.).

Dómenður:

hæstaréttardómarnir Þórður Eyjólfsson og Jónatan Hallvarðsson, prófessor Ármann Snævarr og borgardómarnir Bjarni K. Bjarnason og Emil Ágústsson.

Lögtaksmál. Ómerking og heimvísun.

Dómur Hæstaréttar.

Halldór S. Rafnar, fulltrúi borgarfégetans í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 18. maí 1962. Eru kröfur hans þessar:

Aðallega, að hinn áfrýjaði úrskurður verði ómerktur og að málinu verði vísað frá fúgetadómi.

Til vara, að úrskurðurinn verði ómerktur og málinu vísað heim í hérað til löglegrar meðferðar og uppkvaðningar úrskurðar af nýju.

Til þrautavara, að synjað verði um framkvæmd lögtaksgerðar.

Þá krefst áfrýjandi og málskostnaðar úr hendi stefnda í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar hér fyrir dómi úr hendi áfrýjanda.

Athugun á meðferð máls þessa í héraði hefur leitt í ljós það, sem hér segir:

1. Hinn 5. ágúst 1960 var tekið fyrir í fúgetadómi Reykjavíkur eftir beiðni stefnda að framkvæma lögtak hjá áfrýjanda, Klappareigninni h/f, til tryggingar greiðslu á stóreignaskatti vegna hluthafa félagsins. Samkvæmt skattreikningi, sem stefndi lagði þá fram, héraðsdómsskjal nr. 2, nam skattskuld áfrýjanda kr. 409.514.00. Í þinghaldinu kom fram, að áfrýjandi mundi taka til varnar, og var honum veittur frestur til greinargerðar.

Í þinghaldi 15. desember 1960 lagði stefndi fram greinargerð af sinni hálfu. Krefst hann lögtaks fyrir kr. 409.514.00, enda þótt skattayfirvöld hefðu þegar hinn 15. nóvember 1960 lækkað umræddan skatt í kr. 145.967.00. Í þinghaldi þessu hefur fógæti bókað: „Stóreignask . . . kr. 409.514.00. 15/11. R. Lækkun kr. 263.547.00. Samtals kr. 145.967.00“. Sams konar tilgreining um lækkun skattsins er einnig skráð á fyrrgreindan skattreikning, héraðsdómsskjal nr. 2, enda þótt hann beri á sér áritun fógæta um framlagningu hinn 5. ágúst 1960. Ekki er sýnilegt, að greind bókun fógæta og áritun á skattreikninginn styðjist við nein gögn, sem aðiljar höfðu lagt fram á þessum tíma, og hér fyrir dómi hafa lögmenn aðilja lýst því, að þeim hafi í þinghaldinu 15. desember 1960 ekki verið kunnugt um umrædda lækkun skattsins. Í greinargerð stefnda er því lýst, að áfrýjanda hafi verið „tilkynnt um skatt þennan 15. febrúar 1958“. Einnig segir í greinargerðinni: „Fjárhæð skatts gerðarþola hefur verið úrskurðuð af skattyfirvöldum lögum samkvæmt, og þar tekið tillit til dóma þeirra, er gengið hafa um skatt þennan“. Að öðru leyti veitir greinargerðin enga fræðslu um álagningu skattsins, hvorki um fjárhæð þá, sem áfrýjanda var í öndverðu gert að greiða, né um síðari lækkanir skattayfirvalda á þeirri fjárhæð.

Af hálfu áfrýjanda var lögð fram greinargerð í þinghaldi 24. apríl 1961. Þess var krafizt, að synjað yrði um framkvæmd lögtaks. Í greinargerðinni telur áfrýjandi fjárhæð lögtakskröfunnar vera kr. 409.514.00, enda hefur lögmaður áfrýjanda lýst því, að honum hafi þá enn verið ókunnugt um áðurgreinda lækkun skattayfirvalda á skattkröfunni. Það er ekki fyrr en í þinghaldi 15. maí 1961, að stefndi leggur fram skjal (héraðsdómsskjal nr. 5), sem sýnir lækkun lögtakskröfunnar úr kr. 409.514.00 í kr. 145.-967.00. Fullnægir þessi málatilbúnaður ekki fyrir mælum 105. gr. sbr. 223. gr. laga nr. 85/1936.

Eftir þetta veitti dómari aðiljum sameiginlegan frest til gagnaöflunar og síðar framhaldsfresti í sama skyni, en ekki kvað hann þá á um það, eins og fyrir er mælt í 109. gr.

sbr. 223. gr. laga nr. 85/1936, hvort flytja skyldi málið munnlega eða skriflega.

2. Eins og fyrr var getið, var af hálfu áfrýjanda lögð fram greinargerð í fógetadómi hinn 24. apríl 1961. Í greinargerðinni, sem er 39 vélritaðar síður í dómsgerðaágripinu, setur áfrýjandi fram málsástæður fyrir kröfu sinni um synjun lögtaksgerðar og reifar þær. En langmestur hluti greinargerðarinnar hefur að geyma skriflegan málflutning, eins og tíðkaðist, áður en sett voru lög nr. 85/1936. Þar er einnig á nokkrum stöðum vísað til ummæla, sem umboðsmanni stefnda eru eignuð, og þau gagnrýnd, en slík ummæli hafa ekki komið fram frá hans hendi í þessu máli.

Í þinghaldi 11. október 1961 lýstu lögmenn aðilja yfir því, að gagnasöfnun væri lokið. Höfðu þá alls verið lögð fram 15 skjöl. Fógeti lét þess getið, að dagur til munnlegs málflutnings yrði ákveðinn síðar. Fór munnlegur flutningur fram hinn 12. marz 1962. Í því þinghaldi lagði lögmaður áfrýjanda fram 36 skjöl (nr. 16—51). Sum þessara skjala voru sönnunargögn í merkingu X. kafla laga nr. 85/1936, en mörg þeirra hafa aðeins að geyma skriflegan málflutning, að því leyti sem efni þeirra kemur máli þessu við. Hafði lögmaður áfrýjanda vísað til þessa skriflega málflutnings í skjölum, sem aðrir voru höfundar að, en nú voru lögð fram. Eitt hinna framlögðu gagna, héraðsdómsskjal nr. 29, er safn sjálfstæðra dómsskjala, 35 að tölu, sem sögð eru vera úr tilteknu bæjarþingsmáli, sem áfrýjandi stóð ekki að. Úr safni þessu (nr. 29) eru 110 vélritaðar síður teknar upp í dómsgerðaágrip í Hæstarétti.

Samkvæmt 111. gr. laga nr. 85/1936, sbr. 223. gr. þeirra, ber aðiljum að leggja fyrir dómara frumrit eða eftirrit þeirra gagna, sem aflað hefur verið, svo fljótt sem verða má, áður en munnlegur málflutningur hefst. Lögmaður áfrýjanda gætti ekki þessara fyrirmæla um sönnunargögn þau, sem hér ræðir um og að máttu komast í málinu. Að því er varðar gögn þau, sem einungis hafa að geyma skriflegan málflutning eða eru málinu óviðkomandi, þá er fram-

lagning þeirra brýnt og mjög vítavert brot á ákvæðum 106. gr. sbr. 105. gr. og 223. gr. laga nr. 85/1936. Það er og ámælisvert, að fógeti skyldi veita skjali nr. 29 viðtöku, eins og það var úr garði gert.

3. Um úrlausn héraðsdómara á sakarefninu er það athugavert, að ekki verður séð, að hann hafi kannað, hvort ákvæði um málskotsfrest í 10. gr. laga nr. 44/1957, sbr. 23. gr. reglugerðar nr. 95/1957, kynnu að standa kröfum aðilja í vegi.

4. Þar sem meðferð málsins er svo áfátt, sem að fram-
an er lýst, verður að ómerkja hinn áfrýjaða úrskurð og meðferð málsins frá og með þinghaldi 15. desember 1960 og vísa málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar og uppkvaðningar úrskurðar af nýju.

Eftir atvikum er rétt, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður og meðferð málsins frá og með þinghaldi 15. desember 1960 eiga að vera ómerk, og víasast málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar og uppkvaðningar úrskurðar af nýju.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Úrskurður fógetadóms Reykjavíkur 2. apríl 1962.

Í máli þessu krefst gerðarbeiðandi, tollstjórinn í Reykjavík f. h. ríkissjóðs, þess, að hið umbeðna lögtak verði látið fara fram hjá gerðarþola, Klappareigninni h/f, til tryggingar vangoldnum stóreignaskatti, samtals að upphæð kr. 145.967.00, auk dráttarvaxta, 6% p.a. frá 16. ágúst 1958 til 31. janúar 1959 og 12% p.a. frá þeim degi til greiðsludags, svo og öllum kostnaði við gerð þessa og eftirfarandi uppboð, ef til kemur. Þá krefst hann þess enn fremur, að sér verði úrskurðaður málskostnaður úr hendi gerðarþola að mati réttarins.

Gerðarþoli gerir hins vegar þær réttarkröfur, aðallega að synjað verði um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar, en til vara, að lögtak verði aðeins leyft fyrir kr. 129.021.00.

Hversu sem málið fer, krefst hann þess, að gerðarbeiðanda, tollstjóranum í Reykjavík f. h. ríkissjóðs, verði gert að greiða sér kostnað sakarinnar að mati réttarins.

Málið var þingfest hinn 5. ágúst 1960 og hefur síðan verið sótt og varið hér fyrir réttinum, og var tekið til úrskurðar hinn 12. marz, að afloknum munnlegum málflutningi.

Almennur lögtaksúrskurður fyrir stóreignaskatti í Reykjavík var kveðinn upp hinn 28. apríl 1959 og birtur í dagblöðum bæjarins.

Í byrjun ágústmánaðar 1960 krafðist tollstjórinn í Reykjavík f. h. ríkissjóðs lögtaks hjá öllum þeim gjaldendum, bæði einstaklingum og félögum, er vangoldinn áttu skatt á stóreignir samkvæmt lögum 44/1957, og voru þá þingfest 286 slík mál hér fyrir fógetaréttinum. Veittur var frestur í öllum þessum málum með fullu samþykki gerðarbeiðanda, aðallega þar sem hvergi nærri var svo komið málum, að endanlegar tölur um skattfjárhæðir greiðenda lægju fyrir af hendi skattstofunnar í Reykjavík, enda hefur orðið að endurreikna skatt þenna oftsinnis, aðallega vegna úrskurða þeirra og dóma, er um hann hafa gengið. Mál þessi höfðu flest samflot í fyrstu, en skiptust síðan í flokka með nokkurri sérstöðu. Hefur nú öllum þessum málum verið lokið með sætt (greiðslu samkvæmt ákvæðum laga nr. 44/1957) eða lögtaki hjá gerðarþola, nema tveimur, sem krafizt er úrskurðar í, og er mál þetta annað þeirra. Skýrir ofanritað, ef til vill, að nokkru, hversu háttað er um frest í máli þessu.

Við álagningu skatts samkvæmt lögum um skatt á stóreignir nr. 44/1957 var gerðarþola í máli þessu, Klappareigninni h/f, gert að greiða samtals kr. 1.379.050.00 vegna hluthafanna.

Gerðarþoli vildi ekki una þessari skattálagningu og fékk hana með kærum færða fyrst niður í kr. 1.378.747.00 og síðar kr. 1.248.082.00 og loks í kr. 409.514.00, og er það sú upphæð, sem krafizt er lögtaks fyrir, er tollstjórinn hefst handa um innheimtu skattsins.

Síðan (15.11. 1960) er gerðarþola tilkynnt, að skattur á stóreignir, sem honum sé gert að greiða vegna hluthafa, lækki í kr. 145.967.00, og við það stendur enn, er mál þetta er tekið til úrskurðar.

Umboðsmaður gerðarbeiðanda mótmælir því, að í lögtaksmáli sé hægt að koma fram öllum þeim miklu efnisvörnum, sem fram séu komnar í máli þessu, og vísar til 12. og 13. gr. laga nr. 29/1885 um lögtak og 8. og 11. gr. sömu laga. Sé um efnis-

varnir að ræða í lögtaksmáli, þá skal bera þær undir hina almennu dómstóla, að lögtaksmáli loknu, enda sé sérstök ástæða til þess að koma í veg fyrir málþóf og tafir í slíkum lögtaksmálum sem skattainnheimtumálum. Með lögunum sé verið að veita lögtaksbeiðanda greiða og auðvelda leið til þess að tryggja kröfu sína. Mótmælum gegn framgangi lögtaksgerðarinnar verði ekki komið að, meðan á gerð standi, nema um lögtaksaðferðina og heimild til lögtaksheimtu. Þetta staðfesti enn fremur ákvæði 10. gr. laga nr. 44/1957, sbr. 23. gr. reglugerðar nr. 95/1957 um heimild skattgreiðanda og fjármálaráðherra til þess að skjóta til dómstólanna úrskurði Ríkisskattaneftndar um deiluatríði vegna álagðs skatts á stóreignir, í ennþá ríkara mæli, að efnisvörnum verði ekki við komið í máli þessu.

Til vara kveðst hann þó muni ræða efnisvarnir gerðarþola. Lög nr. 44/1957 um skatt á stóreignir séu sett á formlega stjórnskipulegan hátt og brjóti í heild ekki í bága við 67. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944 né neinar aðrar greinar hennar. Um heildarlagagildi þeirra sé enginn vafi, enda hafi Hæstiréttur dæmt eftir lögunum. Mannréttindayfirlýsing Sameinuðu þjóðanna frá 10. desember 1948 hafi ekkert lagagildi á Íslandi og geti engu áorkað um lögmæti íslenskra laga, þótt íslenska ríkið gæti ef til vill orðið brotlegt við hana sem samningsaðili með setningu slíkra laga. Þá hefur deilan um lögmæti laganna verið lögð fyrir nefnd þá, sem ákveði, hvaða mál skuli tekin til dóms hjá Mannréttindadómstól Evrópu, en hún hafi úrskurðað hinn 20/12 1960, að hvert ríki skyldi frjálst um tilhögun skattheimtu sinnar og deilan um lögmæti laga nr. 44/1957 því ekki tekin fyrir. Það breyti engu um lagagildi skatts á stóreignir, þótt hann sé ekki færður á fjárlög. Fjárlögin séu að ýmsu leyti ófullkomin og mikið fé, sem ríkið ráðstafar, sé aldrei á þau fært. Ef um galla sé að ræða á ríkisbókhalði, gæti það talizt brot af hálfu ráðherra, en aldrei valdið ógildi laganna. Þá hafi Hæstiréttur þegar staðfest, að hér sé ekki um eignaupptöku, heldur venjulega skattaálagningu að ræða. Þau ákvæði 9. gr. laga nr. 44/1957, að skattur á stóreignir skuli renna að $\frac{1}{3}$ hluta til veðdeildar Búnaðarbanka Íslands og að $\frac{2}{3}$ hlutum til Byggingarsjóðs ríkisins, valdi í engu ógildi skattálagningarinnar — hér sé um tvær ríkisstofnanir að ræða. Ríkisvaldið leggi skattinn á, innheimti hann og verji honum fyrirfram til ákveðinna þarfa, þarna sé aðeins verið að binda ráðstöfunarrétt framkvæmdavaldsins um ráðstöfun skattfjár. Þá hefur Hæstiréttur staðfest lögmæti 9. gr. laga nr. 44/

1957 með dómi sínum frá 29. nóvember 1958 og fleiri dómum. Þá hafi Hæstiréttur enn fremur (29. nóvember 1958) ekki talið þá mismunun félagsforma, sem í lögnum felst, geta valdið ógildi þeirra. Reglur þær, sem notaðar hafi verið til að finna sannvirði hlutabréfa, séu aðeins verklagsreglur Ríkisskattaneftndar, en gætu á engan hátt valdið ógildi laganna. Hann telur ekkert fram komið í máli þessu, sem valdi ógildi laganna í heild né skattálagningar samkvæmt þeim. Þá mótmælir umboðsmaður gerðarbeiðanda öllum framkomnum fasteignamötum, bréfum húsaleigunefnda og öðrum skjölum og útreikningum, viðvíkjandi verðmæti fasteigna, sem máli þessu algerlega óviðkomandi. Sér í lagi mótmælir hann álitserð um lóðaverð í Reykjavík (rskj. 31), þar sé einungis um fullyrðingar semjanda að ræða, en ekki óyggjandi rök, enda segir semjandi sjálfur á bls. 1, að gagnaöflun um það mál sé mjög erfið og að hér sé ekki um endanlega afgreiðslu málsins af hans hálfu að ræða. Auk þess sé um engar lóðir í eigu gerðarþola að ræða, sem sérstaklega hafa verið hækkaðar í verði af matsnefndum. Enn fremur sé þess að geta, að mat fasteigna hér á landi hafi alltaf verið miðað við söluverðmæti, en aldrei við tekjuöflunarmöguleika (rentabilitet) þeirra. Húsaleigulög hér á landi séu úrelt og óraunhæf, enda hafi þau engin áhrif á verð fasteigna. Skattalækkun Fjármálaráðuneytisins vegna íþróttahúss Jóns Þorsteinsonar sé skattaftirgjöf ráðherra vegna einstaks afbrigðilegs tilfellis, en þar sé ekki um neinar breytingar á almennum mats- og álagningarreglum laganna að ræða. Þá heldur hann því fram, að Hæstiréttur hafi í dómum sínum gengið út frá því, að ákvæði 7. gr. laga nr. 44/1957 um greiðsluskyldu félaga hefðu fullt lagagildi.

Þá lýsti hann öll gögn þau, er vörðuðu hlutabréfaeign gerðarþola í Samkomuhúsi Vestmannaeyja h/f, máli þessu óviðkomandi, þar sem að í máli þessu sé ekki krafizt lögtaks fyrir stóreignaskatti vegna þeirrar hlutabréfaeignar.

Umboðsmaður gerðarþola mótmælir því eindregið sem rangtúlkun á lögum nr. 29/1885, að ekki verði öllum þeim efnisvörnum, sem hann hafi fram sett í málinu, við komið. Það sé um tvær leiðir að ræða til að skjóta úrskurðum Ríkisskattaneftndar til dómstólanna, sem báðar leiði til lokadóms Hæstaréttar. Þá sé mjög vafasamt, að málskotsfrestur sá, sem um ræðir í 10. gr. laga nr. 44/1957, sbr. 23. gr. reglugerðar nr. 95/1957, sé ennþá liðinn, þar sem fjölmörg „stóreignaskattsmál“

séu ennþá fyrir dómstólunum óútkljáð, og geti úrslit þeirra valdið ennþá einum umreikningi skattsins, sbr. nú síðast dóm bæjarþings Reykjavíkur frá 8. febrúar s.l. um stórfellda lækku- un á matsverði hlutabréfa í Eimskipafélagi Íslands h/f. Þá hafi það ekki í för með sér missi réttar til þess að bera fram efnis- varnir í málum samkvæmt 10. gr. laga nr. 44/1957, þótt málið sé ekki hafið, áður en umræddur 3 mánaða frestur sé útrunninn.

Ekki geti talizt vafi á því, að lög um skatt á stóreignir nr. 44/1957 brjóti í bága við stjórnarskrána svo og mannréttinda- yfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna frá 10. desember 1958 og loks við mannréttindasáttmála Evrópuráðsins frá 4. nóvember 1950 og lokabókun við hann frá 20. marz 1952, sbr. auglýsingu nr. 11 9. febrúar 1954. Hæstiréttur hafi ógilt með dómum sínum 29. nóvember 1958 og 7. desember 1959 mjög þýðingarmikil ákvæði í lögum nr. 44/1957, enda þótt hann afnæmi ekki lögín í heild. Umboðsmaður gerðarþola hélt því fram, að enda þótt segja mætti, að lög nr. 44/1957 hafi verið sett á stjórnskipu- legan hátt samkvæmt 44. og 45. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/ 1944, þá hafi samt meðferð frumvarpsins á Alþingi brotið í bága við 1. mgr. 27. gr. laga nr. 115/1936 um þingsköp Alþingis. Frumvarpið hafi raunverulega falið í sér breytingar á stjórnar- skránni, án þess að þeirra væri getið í heiti frumvarpsins. Hafi því forseta þingdeildar, sem um það fjallaði, borið að vísa því frá. Þetta hafi ekki verið gert, og ekki hafi heldur verið rofið þing og efnt til nýrra kosninga samkvæmt 79. gr. stjórnarskrár- innar og lögín síðan lögð fyrir Alþingi á ný. Séu lög nr. 44/1957 því eigi gild og skattálagning samkvæmt þeim markleysa. Hann heldur því fram, að skattstigi laga nr. 44/1957 sé svo hár, að eigi verði talið, að um skatt sé að ræða, heldur sé hér verið að framkvæma upptöku á eignum skattþegna þeirra, sem skatt- skyldir séu taldir samkvæmt lögnum. Þetta verði augljóst, þegar þess sé gætt, að samkvæmt 5. gr. laganna geti skatturinn numið allt að 25% af þeim eignum skattþegns, sem honum er gert að greiða skatt af. Með þessu fari löggjafinn út fyrir öll mörk þess, að um skatt geti verið að ræða, en skattar megi ekki verða hærri en svo, að þeir verði greiddir af tekjum skattþegns- ins á einu ári. Ella sé ekki um skatt að ræða. Þetta verði enn ljósara, þegar haft sé í huga, að lagður hafi verið stóreigna- skattur svokallaður á eignir manna með lögum nr. 22/1950, og hafi margir þeirra gjaldenda, sem skattlagðir séu samkvæmt lög- um nr. 44/1957 og einnig voru skattlagðir 1950 aðeins lokið

greiðslu á þriðjungi þess skatts. Þessi svokallaða skattálagning samkvæmt lögum nr. 44/1957 sé því hrein eignaupptaka, sem brjóti algerlega í bága við 67. gr. stjórnarskrárinnar um friðhelgi eignarréttarins og sé reyndar líka andstæð 69. gr. hennar, þar sem segja meg, að hún feli einnig í sér ólögmæt höft á atvinnufrelsi manna. Eignaupptaka sem þessi verði ekki heldur réttlætt samkvæmt þeim réttarreglum, sem almennt gildi um upptöku eigna og sem byggðar séu á því, að brot hafi verið framið, þar sem ekkert slíkt hafi átt sér stað af hálfu gerðarþola. Þegar nú þannig sé ástatt, að álögur þær eða nefndur skattur, sem lög nr. 44/1957 geri ráð fyrir, geti hvorki talizt skattur né lögmæt upptaka eigna (confiscatio), hljóti skattálagning samkvæmt nefndum lögum að dæmast markleysa ein.

Umboðsmaður gerðarþola benti enn á það máli sínu til stuðnings, að samkvæmt 42. gr. stjórnarskrárinnar skuli leggja fyrir Alþingi frumvarp til fjárlaga, sem feli í sér greinargerð um tekjur og gjöld ríkisins, enda meg ekki samkvæmt 41. gr. stjórnarskrárinnar greiða neitt gjald úr ríkissjóði, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum. Nú verði eigi séð, að skattur af stóreignum samkvæmt lögum nr. 44/1957 sé talinn til tekna á fjárlögum, né heldur séu greiðslur til þeirra aðilja, veðdeildar Búnaðarbankans og Byggingarsjóðs ríkisins, sem skatturinn rennur til samkvæmt 9. gr. laganna, færðar til gjalda á fjár- eða fjáraukalögum. Þetta sé ágalli af löggjafans hálfu og sýni það eitt með öðru, að ekki sé í reynd um lögmætan skatt að ræða, sem stjórnarvöld afli ríkissjóði til úrbóta á fjárhagskerfi ríkisins, enda eigi þetta gjald, svo sem nefnd 9. gr. mæli fyrir um, að renna til ákveðinna stofnana, en ekki í ríkissjóð. Komi þar enn í ljós, að gjaldið geti ekki verið skattur í þess orðs réttu merkingu, því skattur sé almennt gjald til ríkisins til þess að standa straum af stjórn landsins og kosta það skipulag, sem halda verði uppi í því skyni.

Umboðsmaður gerðarþola kvað það enn fremur stuðla að ógildi laganna, að skattþegnum landsins sé stórlega mismunað með ákvæðum laganna. Þetta komi fram í því, að margir stærstu skattþegnar landsins séu alveg undanþegnir skatti, þar sem skattgjaldið sé einungis lagt á einstaklinga, en ekki félög, sem eigi þó mörg miklu meiri eignir en nokkur einstakur maður hendlur. Upphaflega hafi skatturinn verið lagður á 609 einstaklinga, þar af 94 konur, flestar ekkjur, en vegna allra þeirra miklu breytinga, sem orðið hafa, er dómstólar hafi ógilt ákvæði lag-

anna eitt af öðru, hafi skattskyldir stóreignaskattsgreiðendur aðeins verið orðnir 303 í desember s.l., og allar líkur bendi til þess, að þeim komi enn til með að fækka. Við fyrstu álagningu hafi skatturinn numið réttum 136 miljónum króna, en sé nú nálægt 66 miljónum króna.

Auk þessara atriða bendir hann sérstaklega á ákvæði 7. gr. laganna, sem leggi á félög ábyrgð á greiðslu þess skatts, sem einstökum félagsmönnum sé gert að greiða vegna eignar sinnar í félögum. Með þessu ákvæði sé lögð á einn aðilja ábyrgð á skatti annars aðilja, án þess þau tengsl séu milli þeirra, sem réttlæti slíka reglu, og verði þetta þeim mun fráleitara sem félögin séu ekki skattskyld sjálf eða beri sjálfstæða skattskyldu samkvæmt öðrum ákvæðum laganna.

Umboðsmaður gerðarþola telur höfuðgalla á lögum nr. 44/1957, að eignarmatsreglur 2. gr. laganna geti auðveldlega leitt til þess, að eignir verði ofmetnar til skatts, auk þess sem gjaldendum sé mjög mismunað með ákvæði 1. töluliðs 2. gr. um 20% frádrátt frá matsverði húsa þeirra, sem þar séu nefnd. Hér verði allir skattþegnar að eiga sama rétt. Þá hafi einn stóreignaskattsgreiðandi fengið 60% lækkun á matshækkun fasteignarinnar, er hún skyldi reiknuð til stóreignaskatts. Krafðist hann hins sama til handa gerðarþola um lækkun á matsverði fasteignar hans. Umboðsmaður gerðarþola hélt því fram, að matsreglur 2. gr. laga nr. 44/1957 sköpuðu svo mikið misrétti og misræmi, að það eitt væri nægilegt til þess að valda ólögmæti allrar skattálagningarinnar. Fyrst og fremst séu það reglurnar um mat á fasteignum, en fasteignir skyldu til skattálagningar metnar samkvæmt lögum nr. 33/1955, er gengu í gildi hinn 1. maí 1957 og virkuðu því aftur fyrir sig, er farið skyldi eftir þeim um skattmat fasteigna hinn 31. desember 1956. Skattmat til stóreignaskatts ætti að byggjast á lögum um fasteignamat nr. 70/1945. Þá taldi hann algers handahófs gæta um lóðamat og einkum um hækkanir lóðamatsnefnda. Vísaði hann máli sínu til stuðnings til álitsgerðar um, „Hvort fullkomið samræmi sé í lóðaverði í Reykjavík, eins og það er eftir hækkanir landsnefndar, sem starfaði samkvæmt lögum nr. 33/1955, og úrskurði yfirmatsnefndar á kærnum vegna þeirra hækkana“, sbr. rskj. 31 og meðfylgjandi uppdrátt, rskj. 52. Kvað hann álitsgerð þessa samda af þeim manni, sem nú væri allra manna kunnugastur um verð lóða og fasteigna í Reykjavík, og taldi hann sanna, að algers handhófs hefði gætt um lóðamatið. Þá kvaðst hann ekki hafa

haft aðgang að gerðarbókum eða öðrum gögnum matsnefndanna og því ekki getað nánar skýrt, hvernig þeir hefðu fengið þessar niðurstöður sínar. Taldi hann sig sanna það með framlagningu fyrrnefndrar álitsgerðar og öðrum skjölum, varðandi fasteignamat, að þar gætti slíks misræmis og handahófs, að ónýta beri allar þær matsgerðir, sem lagðar væru til grundvallar um verðmæti fasteigna stóreignaskattsgreiðenda í Reykjavík, og þar með lögin sjálf og alla skattálagninguna. Hæstiréttur gæti breytt sínum dómpraksis um gildi laga nr. 44/1957 um skatt á stóreignir, ef hann yrði sannfærður um hið gagnstæða.

Með lögum nr. 44/1957 um skatt á stóreignir, var ákveðið að leggja sérstakan skatt á ýmsa gjaldendur, sem féllu undir viss ákvæði laganna. Allir þeir einstaklingar, sem áttu meira en eina miljón króna í hreinni eign, skyldu greiða skatt þenna, og geyma lögin ýmis fyrirmæli um það, hvernig sá skattstofn skuli fundinn. Samkvæmt 7. gr. laganna skyldu félög annast greiðslur á þeim hluta skatts, sem lagður er á félagsmenn þeirra eða hluthafa vegna eignar í félögunum, og skal sá hluti skattsins innheimtur hjá félögunum. Eitt af þeim félögum, sem gert var að greiða skatt þenna, var gerðarþoli í máli þessu, Klappareignin h/f, hér í bæ, og var henni upphaflega gert að greiða kr. 1.379.050.00. Er fram komið í máli þessu, að reynt hefur verið á ýmsan hátt að hnekkja skattálagningu þessari með kærur til skattstjórans í Reykjavík og síðan með kærur til Ríkisskattaneftndar. Hefur skattálagning félagsins tekið miklum breytingum til lækkunar, en nemur nú, er úrskurður þessi er upp kveðinn, kr. 145.967.00, en ekki er fram komið í málinu, hvernig sú upphæð skiptist á hluthafa.

Gerðarþoli neytir ekki þess réttar síns samkvæmt 10. gr., 1. mgr., laga nr. 44/1957, sbr. 23. gr., 3. mgr., reglugerðar nr. 95/1957, að skjóta úrskurði Ríkisskattaneftndar til dómstólanna innan þriggja mánaða frá uppkvaðningu úrskurðar Ríkisskattaneftndar.

Ekki fær rétturinn séð, að við það hafi hann misst neinn rétt til þess að bera fyrir sig varnir um lögmæti skattaálagningarinnar, enda ekki allir úrskurðir Ríkisskattaneftndar gengnir, þegar tollstjórinn í Reykjavík f. h. ríkissjóðs hefst handa um innheimtu skattsins með kröfu sinni um lögtaksgerð fógetaréttarins.

Gildi laga nr. 44/1957 varð þegar frá setningu þeirra mjög umdeilt, bæði einstök ákvæði laganna og lögin í heild. Hafa

þegar gengið dómar í nokkrum málum um þessi atriði. Hæstiréttur hefur ógilt ýmis ákvæði laganna, en ekki talið ástæðu til að ógilda þau í heild, og ákvæðum 7. gr. hefur hann ekki haggð. Ekki fær rétturinn séð, að neitt það hafi komið fram í máli þessu, sem ótvírætt geti valdið ógildi laganna og þar með skattálagningar samkvæmt þeim. Verður aðalkrafa gerðarþola því ekki tekin til greina.

Mat lóða og fasteigna.

Þótt því hafi verið haldið fram í málinu, að misræmis gæti um lóðamat í Reykjavík, liggur ekkert fyrir um það, hvernig matsnefndir hafi komið að niðurstöðum sínum um matsfjárhæðir.

Rétturinn fær ekki séð, að neitt hafi komið fram í málinu, sem ótvírætt valdi ógildi fasteigna- og lóðamats samkvæmt reglum laga nr. 44/1957 og þar með skattálagningar samkvæmt þeim. Útreikningur skattsins, byggður á öðrum reglum um mat en í lögum nr. 44/1957 er fyrir mælt, hefur enga stoð í lögum.

Varakrafa gerðarþola verður því ekki tekin til greina.

Þar sem ekki verður annað séð en skattálagningin sé lögum samkvæm, verður niðurstaða réttarins sú, að rétt þykir að láta umbeðið lögtak fram fara á ábyrgð gerðarbeiðanda. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Því úrskurðast:

Hið umbeðna lögtak skal fram fara á ábyrgð gerðarbeiðanda.

Málskostnaður falli niður.
